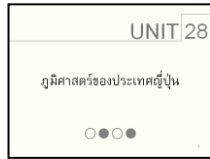

Unit 28 ภูมิศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่น

Slide 1-3

จุดประสงค์ :

ในบทนี้จะเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องพื้นฐานทางด้านภูมิศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่นที่โคะสะรุอาศัยอยู่ โดยเปรียบเทียบกับไทย และจะนำเสนอลักษณะเฉพาะของประเทศญี่ปุ่น รวมถึงฤดูกาล และภูมิปัญญาของคนญี่ปุ่นในการรับมือกับสภาพแวดล้อม ตอนท้ายบทจะทำให้เขียนเกี่ยวกับธรรมชาติและของกินประจำฤดูกาลในหนึ่งปีของไทย โดยเปรียบเทียบกับญี่ปุ่น เพื่อให้เข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

Slide 4-5

ลักษณะเฉพาะทางภูมิประเทศของญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเป็นประเทศเกาะที่มีทะเลล้อมรอบ ประกอบด้วยเกาะใหญ่ 4 เกาะ คือ ฮอกไกโด (北海道) ฮอนชู (本州) ชิโกกุ (四国) และคีวชู (九州) และเกาะเล็กเกาะน้อยมากกว่า 6,000 เกาะ เป็นประเทศที่จับปลาได้มาก คนญี่ปุ่นจึงมีปลาร้อยๆ ให้กินมาก วัฒนธรรมการกินชาซิมิและซูชิ ก็มีที่มาจากลักษณะเฉพาะทางด้านภูมิประเทศเช่นนี้นั่นเอง

ญี่ปุ่นมีลักษณะเป็นแนวยาวจากเหนือจรดใต้ จากฮอกไกโดถึงโอกินาวายาวถึง 3,300 กิโลเมตร มีทั้งเขตอากาศร้อนและเขตอากาศเย็น แม้จะเป็นเดือนเดียวกัน แต่ก็อาจมีอุณหภูมิแตกต่างกันมาก เช่น ในเดือนเมษายนในขณะที่ฮอกไกโดยังเล่นสกีได้ แต่ที่โอกินาวาเล่นน้ำทะเลได้แล้ว

Slide 8

Q1. ภูเขาที่สูงที่สุดในญี่ปุ่นคือภูเขาไฟฟูจิ เพื่อนๆ คิดว่าภูเขาไฟฟูจิสูงกี่เมตรคะ (คำตอบคือข้อ③)

ภูเขาไฟฟูจิสูง 3,776 เมตร เป็นภูเขาที่มีความงดงามมาก ตั้งอยู่ระหว่างจังหวัด Shizuoka (静岡県) และจังหวัดYamanashi (山梨県) ซึ่งอยู่ตอนกลางของประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากบริเวณรอบภูเขาไฟฟูจิ ไม่มีภูเขาสูงอื่นๆ ดังนั้นจึงสามารถมองเห็นภูเขาไฟฟูจิทั้งลูกได้จากรอบด้าน

Slide 9

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีภูเขาจำนวนมาก มีเทือกเขาเป็นแนวยาวอยู่กลางประเทศ โดยเฉพาะเทือกเขาใจกลางเกาะฮอนชูมีภูเขาสูงเป็นจำนวนมาก เรียกกันว่า “เทือกเขาแอลป์ญี่ปุ่น” (日本アルプス) ญี่ปุ่นมีภูเขาที่สูงเกิน 3,000 เมตรเช่นเดียวกับภูเขาไฟฟูจิมากกว่า 20 ลูก แต่เกือบทั้งหมดเป็นภูเขาที่อยู่ในเทือกเขาแอลป์ญี่ปุ่นทั้งสิ้น

Slide 10-12

ภูเขาไฟ บ่อน้ำพุร้อน และแผ่นดินไหว

ญี่ปุ่นมีภูเขาไฟมาก ภูเขาไฟก็มีมากเช่นกัน เนื่องจากญี่ปุ่นเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ที่เรียกว่า 'วงแหวนแห่งไฟ (Ring of Fire)' และอยู่บริเวณจุดเชื่อมต่อของแผ่นเปลือกโลก 4 แผ่น คือแผ่นยูเรเชีย แผ่นอเมริกาเหนือ แผ่นทะเลฟิลิปปินส์ และแผ่นแปซิฟิก

ว่ากันว่าภูเขาไฟที่ยังไม่สงบในโลกมีประมาณ 1,500 ลูก 10% ในจำนวนนั้นเป็นภูเขาไฟที่อยู่ในญี่ปุ่น เช่น ภูเขาไฟ Asosan (阿蘇山) ตั้งอยู่ในจังหวัด Kumamoto (熊本県) บนเกาะคิวชู และภูเขาไฟ Sakurajima (桜島) ตั้งอยู่ในจังหวัด Kagoshima (鹿児島県) บนเกาะคิวชูเช่นกัน แต่ละแห่งต่างก็เป็นภูเขาไฟที่เป็นที่รู้จักในอันดับต้นๆ ของญี่ปุ่นทั้งสิ้น

ญี่ปุ่นมีภูเขาไฟมาก และมีบ่อน้ำพุร้อนมากเช่นกัน ว่ากันว่ามีมากกว่า 3,000 แห่ง คนญี่ปุ่นชอบน้ำพุร้อนมาก

เนื่องจากตั้งอยู่บริเวณจุดบรรจบของแผ่นเปลือกโลกถึง 4 แผ่น ทำให้ญี่ปุ่นเกิดแผ่นดินไหวบ่อยครั้งมากที่สุดของโลก ตัวอย่างของแผ่นดินไหวรุนแรงที่เกิดขึ้นในญี่ปุ่น เช่น แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่แถบตะวันออกของญี่ปุ่นในวันที่ 11 มีนาคม 2011 เกิดขึ้นเป็นอาณาวาบริเวณกว้าง ศูนย์กลางอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านมหาสมุทรแปซิฟิก มีความรุนแรงถึง 9 ริคเตอร์ ซึ่งเป็นแผ่นดินไหวขนาดใหญ่ที่รุนแรงที่สุดครั้งหนึ่งของโลกเท่าที่เคยมีมา สึนามิที่เกิดจากแผ่นดินไหวครั้งนี้ ถล่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านมหาสมุทรแปซิฟิก คร่าชีวิตผู้คนกว่า 2 หมื่นคน นอกจากนี้โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่ Fukushima ได้รับความเสียหายหนักจนชาวบ้านโดยรอบต้องอพยพหนีภัย

Slide 13-15

Q2. 1. ไทยกับญี่ปุ่น ประเทศไหนมีพื้นที่มากกว่ากัน (คำตอบคือ ไทย)

Q2. 2. ไทยกับญี่ปุ่น ประเทศไหนมีประชากรมากกว่ากัน (คำตอบคือ ญี่ปุ่น)

ประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 513,000 ตารางกิโลเมตร ส่วนญี่ปุ่นมีเนื้อที่ประมาณ 378,000 ตารางกิโลเมตร ประเทศไทยจึงมีเนื้อที่เท่ากับ 1.4 เท่าของญี่ปุ่น ในขณะที่ไทยมีประชากรประมาณ 66 ล้านคน แต่ญี่ปุ่นมีประชากร 120 ล้านคนหรือเกือบ 2 เท่าของไทย

ญี่ปุ่นมีพื้นที่น้อย และ 65 % ของพื้นที่เป็นภูเขาและที่ราบสูง ดังนั้น จำนวนพื้นที่ที่คนจะอาศัยอยู่ได้จึงมีน้อยมาก ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตรของญี่ปุ่นเท่ากับประมาณ 340 คน ซึ่งหนาแน่นเป็นอันดับที่ 18 ของโลก เมื่อพิจารณาจากสภาพภูมิประเทศที่มีภูเขาและที่ราบสูงมากถึง 65 % แล้ว ก็จะทราบว่าในพื้นที่แคบๆ นี้มีคนจำนวนมากอาศัยกันอยู่อย่างแออัด สำหรับความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตรของไทยเท่ากับประมาณ 150 คน จัดเป็นลำดับที่ 54 ของโลก

Slide 16-21

Q3. 1. เพื่อนๆคิดว่าอุณหภูมิสูงสุดในญี่ปุ่นเท่าที่เคยมีการบันทึกไว้ สูงถึงกี่องศาเซลเซียส
(คำตอบคือข้อ④)

Q3. 2. เพื่อนๆคิดว่าอุณหภูมิต่ำสุดในญี่ปุ่นเท่าที่เคยมีการบันทึกไว้ ต่ำถึงกี่องศาเซลเซียส
(คำตอบคือข้อ①)

อุณหภูมิสูงสุดในญี่ปุ่นที่เคยมีการบันทึกไว้คือ 41.8 องศา (วันที่ 5 สิงหาคม 2025 ที่เมือง Isesaki (伊勢崎市) จังหวัด群馬県) ส่วนอุณหภูมิต่ำสุดที่เคยมีการบันทึกไว้คือ -41.0 องศา (วันที่ 25 มกราคม 1902 ที่เมือง Asahikawa (旭川市)

จังหวัด Hokkaido (北海道) อุณหภูมิแตกต่างกันมากกว่า 80 องศา ดังที่กล่าวในตอนต้นว่า ญี่ปุ่นมีลักษณะเป็นแนวยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ แต่ละที่จึงมีอุณหภูมิที่แตกต่างกันแม้ในช่วงเวลาเดียวกันก็ตาม แล้วในทีเดียวกันละ อุณหภูมิในแต่ละช่วงต่างกันอย่างไรมากน้อยอย่างไร เมื่อดูอุณหภูมิเฉลี่ยในแต่ละเดือนของโตเกียวในปี 2024 ปรากฏว่า อุณหภูมิโดยเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 29.6 องศาในเดือนสิงหาคม ในขณะที่อุณหภูมิโดยเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 6.5 องศาในเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งต่างกันถึง 23.4 องศา อาจกล่าวได้ว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศมีทั้งอากาศร้อนและหนาว

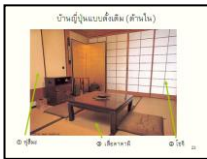
Slide 23

บ้านญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม

คนญี่ปุ่นจำเป็นต้องคิดหาวิธีการต่างๆที่จะอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ร้อนจัดในฤดูร้อน และหนาวจัดในฤดูหนาว เราจะเห็นวิถีพลิกพลางต่างๆที่คนญี่ปุ่นคิดค้นขึ้นปรากฏอยู่ในบ้านญี่ปุ่นแบบดั้งเดิมดังต่อไปนี้ แต่เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้บ้านญี่ปุ่นแบบดั้งเดิมลดน้อยลงไป

นอกบ้าน

1. หน้าต่างขนาดใหญ่: เพื่อให้อากาศถ่ายเท
2. กระเบื้องหลังคา: ป้องกันลมและฝน สะท้อนแสงแดด เพื่อให้ภายในบ้านไม่ร้อน
3. ประตูกันฝน: ป้องกันบ้านจากฝนหรือลมแรง และในฤดูหนาวยังทำหน้าที่ป้องกันอากาศอบอุ่นภายในบ้านไม่ให้ไหลออกไปนอกบ้านด้วย

Slide 24

ในบ้าน

1. บานเลื่อนฟุสึมะ: เป็นกรอบไม้กั้นกระดานทั้งสองด้าน ใช้กั้นระหว่างห้อง ในฤดูร้อนจะเปิดฟุสึมะเพื่อให้อากาศถ่ายเทได้ดี ในฤดูหนาวจะปิดฟุสึมะเพื่อให้ห้องแคบลง และใช้อุปกรณ์ทำความร้อนเพื่อให้ห้องอบอุ่น
2. บานเลื่อนโชจิ: เป็นกรอบไม้กั้นกระดานบาง ทำหน้าที่เช่นเดียวกับฟุสึมะ กระดานที่ใช้บางกว่าฟุสึมะ แสงจากภายนอกจึงส่องเข้าไปภายในได้ ดังนั้นแม้จะปิดโชจิแต่ภายในห้องยังคงสว่าง
3. เสือตาดามิ: ทำจากต้นกก ซึ่งมีคุณสมบัติดูดซับความชื้นเวลาที่อากาศชื้นและคายความชื้นออกมาเวลาที่อากาศแห้ง ดังนั้นจึงเหมาะเป็นอย่างยิ่งกับภูมิอากาศของญี่ปุ่นที่มีอากาศชื้นสลับกับอากาศแห้ง

Slide 25

อุปกรณ์ทำความร้อน

มีการใช้อุปกรณ์ทำความร้อนหลายชนิดในฤดูหนาวเพื่อให้อากาศอบอุ่น

1. ฮิโตะจิ: เป็นอ่างดินเผาใส่ถ่านติดไฟแดงไว้ข้างใน สามารถนำตะแกรงมาวางพาดบนอ่างเพื่อย่างอาหาร เช่น โมจิได้ ปัจจุบันไม่ค่อยมีใช้แล้ว
2. โคตะสึ: เป็นวิธีทำความร้อนที่ใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าซึ่งติดอยู่ใต้โต๊ะ และคลุมผ้านวมรอบโต๊ะเพื่อให้ภายในผ้านวมอบอุ่น ในสมัยก่อนจะใช้ถ่านแทนไฟฟ้า คนในครอบครัวมักนั่งรับไอร้อนด้วยกันรอบโคตะสึ
3. เตาทำความร้อน: มีทั้งแบบใช้ไฟฟ้า แบบใช้น้ำมัน และแบบใช้แก๊ส
4. เครื่องปรับอากาศ: เครื่องปรับอากาศของไทยทำงานได้เฉพาะการทำให้อากาศในห้องเย็นสบาย แต่เครื่องปรับอากาศของญี่ปุ่นสามารถปรับให้มีลมอุ่นๆออกมา ทำให้อากาศในห้องอุ่นสบายได้ด้วย

Slide 26-31

Q4. ญี่ปุ่นมี 4 ฤดู ภาพต่อไปนี้ เพื่อนๆ คิดว่าเป็นฤดูไหนคะ (คำตอบ 「①-B」、②-C)、③-D)、④-A)」

จักจั่น (せみ) เป็นสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของฤดูร้อนของญี่ปุ่น จะส่งเสียงร้องระงมตอนอากาศเย็นๆ ในช่วงเช้าและช่วงเย็น เสียงร้องของจักจั่นดังมากจนหนวกหูเลยทีเดียว ใบไม้เปลี่ยนสี (紅葉 คōyō) จะเปลี่ยนสีในฤดูใบไม้ร่วง ส่วนหิมะจะตกในฤดูหนาว และ ซากุระจะบานในฤดูใบไม้ผลิ

ธรรมชาติและของกินประจำฤดูกาลในญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นมี 4 ฤดู คือ ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วง และฤดูหนาว อากาศในแต่ละฤดูจะแตกต่างกันอย่างชัดเจน ดอกไม้ พืชผล หรือของอร่อย ก็แตกต่างกันตามฤดูกาลเช่นกัน ซึ่งเราเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า “ของประจำฤดูกาล” (季節の風物詩 คิせつのふうぶつし) คนญี่ปุ่นจะรับรู้ฤดูกาลที่แตกต่างกันจากการชมธรรมชาติและการกินของประจำฤดูกาล

ฤดูใบไม้ผลิ

- **ดอกNanohana** : ดอกNanohanaก็เป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ผลิของญี่ปุ่น ปกติจะบานก่อนซากุระ ภาพดอกNanohanaบานสะพรั่งเป็นสีเหลืองทั่วทั้งไร่สวยงามมาก
- **ซากุระ** : เป็นดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิที่เป็นที่รู้จักมากที่สุด ซากุระมีหลากหลายพันธุ์ แต่พันธุ์ที่มีมากที่สุดคือพันธุ์โซเมะอิโยะชิโนะ ซึ่งบานตั้งแต่ช่วงประมาณปลายเดือนมีนาคมจนถึงต้นเดือนเมษายน (ขึ้นอยู่กับภูมิภาคและอุณหภูมิในปีนั้นๆ) ช่วงที่เหมาะสมกับการชมดอกซากุระคือช่วง 1 สัปดาห์หลังจากเริ่มบาน จะเห็นคนมาชมดอกไม้พร้อมกันนั่งดื่มเหล้าหรือกินอาหารใต้ต้นซากุระ
- **สตรอว์เบอร์รี** : หากพูดถึงผลไม้ในฤดูใบไม้ผลิก็จะนึกถึงสตรอว์เบอร์รี ปัจจุบันเทคโนโลยีในการเพาะปลูกก้าวหน้ามาก จึงสามารถหาซื้อสตรอว์เบอร์รีได้ตลอดทั้งปี แต่แน่นอนว่าสตรอว์เบอร์รีฤดูนี้หวานอร่อยที่สุด
- **แดดอุนสabay** : เมื่อฤดูหนาวอันหนาวเย็นผ่านพ้นไป ฤดูใบไม้ผลิก็เข้ามาแทนที่ แสงแดดจะอบอุ่นขึ้น แมลงที่ฝังตัวอยู่ใต้พื้นดินก็จะโผล่ขึ้นมาจากพื้นดิน ต้นไม้ก็จะ

ผลิบ่อ่อน เป็นฤดูแห่งการขับเคลื่อนที่ แดดอุ่นสบายในฤดูนี้ เรียกว่า ぽかぽか陽気
ผู้คนจะออกจากบ้านมารับไออุ่นของแสงแดด

ฤดูร้อน

- **ช่วงฝนซุก :** ตั้งแต่เดือนมิถุนายนจนถึงเดือนกรกฎาคมในญี่ปุ่นจะเป็นช่วงที่ท้องฟ้ามีเมฆครึ้มและฝนตกบ่อย คนญี่ปุ่นเรียกช่วงนี้ว่า 梅雨 เป็นช่วงที่มีความชื้นสูงและอากาศร้อนอบอ้าว ยกเว้นที่ฮอกไกโดจะไม่ค่อยมีช่วงที่ฝนตกซุกเป็นพิเศษ
- **ดอกทานตะวัน :** ดอกไม้ในฤดูร้อนที่เป็นที่รู้จักกันดีคือดอกทานตะวัน มีปลูกกันทั่วประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่โอกินาวาจนถึงฮอกไกโด โดยทั่วไปดอกทานตะวันเริ่มบานตั้งแต่ช่วงเดือนกรกฎาคมไปจนถึงเดือนกันยายน
- **แตงโม น้ำแข็งไส :** ของกินในฤดูร้อนมีหลายอย่าง แต่ผลไม้ที่คนทั่วไปจะนึกถึงก็คือแตงโม ว่ากันว่าช่วงที่แตงโมอร่อยที่สุด คือช่วงประมาณเดือนสิงหาคม จึงเห็นแตงโมวางเรียงรายอยู่หน้าร้านผลไม้ในช่วงนี้ สิ่งที่คุณนิยมกินเพื่อดับความร้อนในฤดูนี้อีกอย่างหนึ่งคือน้ำแข็งไสเย็นๆ นอกจากนี้ยังมีโซเมงหรือบะหมี่เย็นที่ช่วยให้รู้สึกถึงอากาศเย็น และปลาไหลย่างที่ช่วยขจัดความอ่อนเพลียในฤดูร้อน เหล่านี้ล้วนเป็นอาหารยอดนิยมประจำฤดูร้อน

Slide 34

ฤดูใบไม้ร่วง

- **ไต้ฝุ่น :** ไต้ฝุ่นจะก่อตัวในทะเลทางตอนใต้ของญี่ปุ่น แล้วเคลื่อนเข้าสู่หมู่เกาะญี่ปุ่นในช่วงตั้งแต่ฤดูร้อนจนถึงฤดูใบไม้ร่วง เมื่อไต้ฝุ่นเข้ามาใกล้จะมีพายุกระโชกแรง และฝนตกหนัก ถึงขนาดที่ไม่สามารถเดินข้างนอกได้ บางครั้งสร้างความเสียหายอย่างรุนแรงให้แก่พื้นที่นั้น
- **ลูกพลับ :** ผลไม้ที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดของฤดูใบไม้ร่วงคือลูกพลับ พอถึงฤดูใบไม้ร่วง จะเห็นลูกพลับสีส้มอยู่ทั่วทุกหนแห่งในญี่ปุ่น
- **ดอกดาวกระจาย :** อาจเขียนเป็นอักษรคันจิว่า 秋桜 ซึ่งแปลตรงตัวว่า “ซากุระฤดูใบไม้ร่วง ดอกดาวกระจายจะผลิดอกสีส้มแดงงามทั้งขาว แดง ชมพู ฯลฯ ทั่วญี่ปุ่นในช่วงเดือนกันยายนจนถึงเดือนพฤศจิกายน
- **ใบไม้เปลี่ยนสี :** สิ่งที่คุณนึกถึงเกี่ยวกับฤดูใบไม้ร่วงคือใบไม้เปลี่ยนสี พอถึงฤดูใบไม้ร่วง ใบไม้ที่เคยเป็นสีเขียว จะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองบ้าง แดงบ้าง ภูเขาทั้งลูกจะถูกแต่งแต้มด้วยสีส้มแดง ผู้คนจำนวนมากจึงพากันไปชมความงดงามของใบไม้เปลี่ยนสี

Slide 35

ฤดูหนาว

- **ส้ม** : เป็นผลไม้ที่มีมากในฤดูหนาว ภาพคนในครอบครัวนั่งล้อมวงกินส้มที่โคตะสึกันอย่างอบอุ่นหลังอาหารเย็น เป็นภาพที่พบเห็นกันอยู่บ่อยๆ
- **น้ำแข็งย้อย** : คือแท่งน้ำแข็งที่เกิดจากน้ำที่หยดจากกองหิมะที่ทับถมอยู่บนหลังคาแล้วแข็งตัวติดอยู่เกาะติดอยู่ที่ชายคา มักพบเห็นในแถบที่มีหิมะตกทับถมกันหนา เช่น แถบทะเลญี่ปุ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฮอกไกโด บางแห่งมีความยาวหลายเมตร
- **โอเด็ง** : ถ้าพูดถึงอาหารที่คนนิยมกินมากที่สุดในฤดูหนาว ก็จะเป็นอาหารหม้อไฟร้อนๆ โอเด็งเป็นอาหาร หม้อไฟที่ใส่หัวผักกาด อาหารจำพวกลูกชิ้นปลา บุก ไข่ต้ม ฯลฯ ต้มรวมกัน ผู้คนจะนั่งล้อมวงหม้อไฟกินในช่วงดึกของคืนฤดูหนาวอันหนาวเหน็บเพื่อให้ร่างกายอบอุ่น
- **หิมะกองทับถม** : ที่ญี่ปุ่นพอถึงฤดูหนาว จะมีหิมะตกในหลายที่ พอตกมากๆ หิมะก็จะกองทับถมกัน ดังที่เห็นในภาพ จะมีหิมะกองทับถมมากโดยเฉพาะตั้งแต่ตอนกลางของญี่ปุ่นจนถึงพื้นที่ครึ่งบนของภูมิภาคแถบทะเลญี่ปุ่น เขตจังหวัดNi-gata(新潟県) จังหวัด Ishikawa(石川県)จังหวัดToyama(富山県) ฯลฯ จัดว่าเป็นเขตหิมะตกหนัก ทุกปีหิมะจะกองทับถมสูงถึง2-3เมตรเลยทีเดียว